

84. publikacija

VDVAJSETIH LETIH – toliko meri do zdaj njena življenjska pot, toliko listov je do danes obrnila na koledarju slovenske kulturne ustvarjalnosti – je Slovenska kulturna akcija dokaj raztegnila svojo knjižno polico. Tistim prvim nabirkom, ki jih predstavljata prvi zvezek Meddobja in drobcena, a zato ne manj vredna knjiga Kos - Goršetovega Križevega pota prosečih, se je prejšnji mesec pridružila že kot 84. publikacija IVANA DOLENCA knjiga spominov iz lastnega življenja MOJA RAST.

Založnico in izdajateljico je pri natisu vodila ena želja: dati ne le slovenskemu zdomcu, naj že idejnemu ali ekonomskemu, ampak Slovencem sploh vredno in iskreno napisano knjigo, ki je pomnik svoje dobe, pričevalec dognanega življenja, kažipot premnogim, kadar ne vedo. Kam naj v stiskah življenja in v pezi dni zaokrenejo korak in obrnejo glavo. S knjigo pa je Kulturna akcija hotela tudi počastiti spomin moža, ki mu je uradna domovina z ječo, s preganjanjem, z zapostavljanjem in docelnim molkom o njegovi nemajhni vlogi v slovenskem javnem življenju skušala zlomiti hrbtnico iskrenega in zvestega rodoljuba – pa ji pri kleni grči iz loških hribov, kakršna je Dolenec bil, ni uspelo. Kdor bo Dolenčevo knjigo v roke vzel in bo listal po njej – malo jih prav zares ne bo! – bo nesporno priznal, da je bila ne le natisa vredna, marveč tudi natisa dolžna. Četudi pozno, šele po smrti velikega in vrednega Slovenca: po smrti, ker je sam zaželel, da bi knjiga za njegovih živih dni ne zagledala luči. Da je tudi s to odločitvijo iskazal svojo iskreno skromnost. Tudi v tem potrdil svojo pravšno ljubezen do bližnjega in do sorojakov. Ljubezen, ki nikoli in nikjer ni sebe iskala, marveč se je vsekdar in povsod dajala za druge: naj kot študent na kranjski gimnaziji ali kot visokošolec na Dunaju; naj profesor na ljubljanski klasični gimnaziji, ali kot ravnatelj na realni, kot mož, ki mu je bilo slovenstva mar v pregnanstvu v hercegovskem Mostarju, kjer je zvesto in vdano prejel in slej in na široko razdaljal svoje dušne in človečanske daril drugim, najprej mladini in čez vse mladini, pa rojakom in soljudem, vsemu svetu in vsemu obližju svojih dni, podobno Ubožcu iz Asizija, ki poje hvalnico stvarstvu, vzklika bratu Soncu, pozdravlja sestro Luno, ljubkuje brata Volka in se vdano nasmehne sestrici Smrti.

Dolenčeva knjiga ni literarna umetnina, četudi jo je napisala roka, ki je bila kaj večja materinščine, pa ne manj nemščine; mislec, ki je enako užival ob vzvišenosti Horacovih in Vergilovih verzov, kot je prisluhnil pikremu, a zdravemu humorju Aristofanovih šestomerov. Naš avtor pri pisanju „svoje rasti“ ni želel in ni hotel pisati literature. Pač pa je s svojim zapisom, ki ga je bila na papir izsilila najtrša življenjska preskušnja piščeva – v novomeškem zaporu, po krivici oropan svobode po osvobojenju 1945 – poskušal na lastnem primeru izkazati, „kako je človeško življenje pravilno zgrajena drama, kjer postane šele v petem dejanju razumljivo vse, kar se je zgodilo v prejšnjih dejanjih“, kot je bil zapisal v Epilogu za nekakšno opravičilo nam, ki po njegovi smrti knjigo beremo, kaj ga je v pisanje nagnilo, kaj mu vodilo pero. Iz globoke in trdne vere iskrenega kristjana, ki neenkrat iz teh 175 potiskanih strani odmeva kot zanesljivo pričevanje resnične herojske krepostnosti, je napisan Dolenčev tekst.

Vera v Boga, v njegovo večnostno, zmerajšnje prisotnost v življenju in nehanju posameznikov in sveta mu je bila v življenjski pravec in nagib, vodilo in kažipot, opravičba zemskega sprehoda in poroštvo dopolnjenja upanja v dokončnem doživetju ob podnožju svojega Stvarnika. „Zdaj šele razumem,“ sklepa svoj Epilog, „zakaj mi je Voditelj moje življenjske drame dal že kot dijaku v roke knjigo o krščanski življenjski modrosti in zakaj me je tako spoprijateljil s Horacem, ki je priporočal ravnodušje v težkih razmerah, ki je svaril pred navezanostjo na denar in čast, ki je naročal: »Dobro pripravljeno srce upa v nesreči, v sreči pa se boji spremembe«, ker za dežjem vedno pride sonce. Brez te priprave bi bilo peto dejanje moje drame morebiti izzvenelo v tragediji, tako pa je ves čas potekalo vedro in se je veselo končalo.“

Dolenčeva knjiga je osebna izpoved vernega moža. Izkaz vedre in klene zdravosti slovenskega izobraženca. Zapis šolnika, ki zre v svojem poklicu ne le zadostilo svoji življenjski ihti, marveč pred vsem in čez vse – poslanstvo, kot mu je odmerjeno za srečo drugih in za lastno dopolnjenje. Pričevanje rodoljuba, ki v viharju dni in zgod stoji trdno in, kadar mu je umreti, umre stoji, kajti stoji umirajo drevesa. Dokument človeka, ki je ujel svoj čas na radar lastnih zaznanj in lastne zdrave presoje, ki je kot pa radijskem odmevu iz vesolja odkril, razkril in razbral skrite vzgibe in nagibe, kakršni tudi v najbolj zameglenih in najbolj črnih urah zanesljivo kažejo v luč in

Jezik je resda najprej tisto neprecenljivo sredstvo, ki nam omogoča, da se sporazumevamo z ljudmi okoli sebe, da jim sporočamo to, kar mislimo in čutimo, kaj želimo in česa se bojimo, česa se veselimo in kaj nas žalosti. Kako nesrečen je nas žalosti. Kako nesrečen je človek, ki iz kakršnegakoli razloga ne zna ali pa ne more govoriti ter povedati tisto, kar ima na srcu.

Vendar pa nam jezik ni dan samo za to, da se sporazumevamo drug z drugim, ampak je predvsem izraz našega duševnega življenja. Materin jezik nam odkriva svet v nas samih in zunaj nas, lahko bi rekli, da je posrednik med človekom in človekom, pa tudi med človekom in svetom. Jezik je torej sestavni del našega bitja, naše osebnosti in zato nam je drag in ljub. Materin jezik pa je še prav posebno velika, dragocena vrednota zato, ker ustvarja najmočnejšo vez med ljudmi istega naroda.

Jezik je močna vez, ki nas Slovence druži v veliko, nedeljivo celoto, in sicer ne le tiste, ki prebivamo na naši slovenski zemlji, ampak tudi vse tiste, ki prebivajo v tujini. Zato vsak zaveden Slovenec tako spoštuje in ljubi svoj jezik in ga je, ako je v nevarnosti, pripravljen tudi braniti. Tako dela vsak narod, ki se zaveda, da pomeni izguba materinega jezika – narodno smrt.

Prav tega so se zavedali slovenski narodni buditelji, ko so poudarjali, da je jezik najdražja dota, ki smo jo dobili od svojih prednikov, veliko bogastvo malega naroda in najlepša dediščina, ki jo moramo skrbno varovati. Zato so tudi vse svoje moči posvetili skrbi za njegovo obrambo, rast in napredek. Tega so se prav tako dobro zavedali tudi tujci, naši gospodarji in sovražniki, ki so nam stregli po življenju in nas hoteli uničiti. Zato je bil njihov boj zoper naš narod zmerom tudi boj zoper naš jezik.

france vodnik
jezik – najdražja dota

(odbrano iz knjige od obzorja
do obzorja)

v dan, iz zime v pomlad, iz petkove tegobe v zmagovitost vstajenske nedelje. Knjiga je anal naših dni, našega časa, vredna listina slovenske in človečanske poštenosti, načelne jasnosti, življenjske modrosti.

Prav v tem je njen velik in odličen pomen. Tu tudi njena velika, ne le bibliofilska, marveč predvsem dokumentarno kronološka vrednost. Kot kronist svojega časa in ljudi, zgod in nezgod, dejanja in dela in delovanja stopi avtor pred pozornega bralca. Kronist najbolj kočljivih in najbolj tragičnih zasek novejšje slovenske zgodovine; slikar likov naše, prejšnje in predprejšnje generacije. V pisanju je Dolenc iskreno pošten – pošten je bil vse življenje. Je v svojem prepričanju o božji Previdnosti v žitju in nehanju človeka in sveta do kraja zvest – zvest je bil vse življenje. Je v svoji vedrosti in nezmagovan optimizmu sredi najtrših življenjskih, svojih in narodovih preskušanj nasmejan, trdno verujoč v sonce jutrišnjega dne – vever optimist je bil vse življenje.

Dolenc je vsekdar zaskelala laž. Zapekla ga je krivica. Zbolela ga je zloba. Mnoga in različna občutja razbereš z njegovega popisanih strani. A zastoj boš iskal po teh listih – sovraštvo. Sovraštva ni v Dolencem besednjaku. Sovražiti Dolenc ne le kot kristjan ne more, noče, ne sme; sovražiti Dolenc čisto preprosto ne zna! Ne zna, ker je v njem prevelik ljubezenski ogenj, preobilna življenjska dobrota, preneizmerna srčna globina, prerazsežna duhovna širina. Zato je njegova Moja rast tudi in čez vse drugo izpoved ljubezni in spričevalo ljubezni. Ljubezni do človeka, ljubezni do sorodnikov; tudi do tistih, ki drugače mislijo, kot on misli; tudi do tistih, ki mu krivico store in ga v ječo pahnejo. Sla po resnici iz ljubezni mu zato neenkrat vodi pero v zapis in popis stvari, ki so marsikomu neljub spomin, ko jih bere. A pri takšnih in teh zapisih se, bravec, pošteno in možato povprašaj: Je ljubost, samovšečna prijetnost več kot resnica; ali pa je resnica več kot vse drugo, pa naj bo še tako neprijetna, še tako nepovšečna? Kdor si bo znal moško, brez zvitorpega dlakocepja odgovoriti na zastavljeno vprašanje, tega pač ne bo motilo, najmanj pa žalilo Dolencovo pisanje, kadar govori o stvarih, ki so resnične, ki jih je zaradi resnice treba povedati in zapisati, pa jih prenekateri kratkovidneži ali pa vasezagledanci na tej in na oni strani Atlantika iz bogsigavedi kakšnega občutja manjvrednosti, zavzgojenosti, ozkosrčja, nekrščanske neodprtosti nočejo priznati in so jim neljube, če jih nekdo drug iskreno prizna.

Veličina in neznanska vrednost Dolencovih spominov je prav v tem, da je vse, kar je na potiskanih listih izpovedano, zanesljivo resnično, zanesljivo doživeto, zanesljivo izkušeno in preskušeno; desetkrat pretehtano, vsaj dvakrat, trikrat prepisano in posnaženo, z zanesljivimi viri in dokumenti podprto – v službi resnice, za resnico in zaradi resnice.

Dolenc si ne zna brez svobode brez resnice. Ne resnice brez svobode. Ker je bil prepričan in do poslednje žile preverjen, da je bil tisti naš eksodus maja 1945 čez Ljubelj tudi in še celo zaradi prepričanja o pravičnosti resnice in vere v svobodo, je dal svoje spomine v tisk in poklon – slovenskemu idejnemu zdomskemu svobodnjaštvu. Ne samo, ker bi mu jih domovina, vsaj uradna nikoli ne tiskala. Marveč prav gotovo tudi zato, ker ni hotel, da bi mu laž in goljufija krojili njegovo in slovensko pot po svoje. Ker je upal in je verjel v širokost in iskrenost slovenskega zdomstva v svobodnem svetu, je svoj rokopis poslal za natis v svobodni svet...

Na ovitku Dolencove knjige zrem Šubičev portret jetnika: ne vem, če so njegove fine, izrazite, lepe roke zvezane, ali samo prekrizane. Pogled mu zre ne v ta, marveč skozi tega v onstranski svet. Skoraj vever nasmešek diha iz njegovih jesenskih oči. Tako, se mi zdi, zdaj ta vseh zemskih in posvetnih vezi osvobojeni slovenski svobodnjak zre iz večnosti na nas zdomce in na nas domovince, na to našo slovensko srenjo, razmetano prek svetovnih oceanov in ujetu hkrati v čar slovenske prikovanosti na domačo prst v podnožju zasneženega Triglava in ob bregovih skrivnostne Mure. Dolenc se mi kaže kot eden tistih redkih, pa prav zato še bolj vrednih vodnikov, ki nam jih Slovencem Bog pošilja za Mojzese v najtežjih dneh, v najtrših urah. Dolenc že stoji v prežlahtni vrsti vznositih in kremenitih slovenskih rodoljubov, ki so znali premeriti in preceniti svoj čas, zamogli ujeti v njem odjek skrivnostnih namigov iz večnosti, znali sorodjaku z vso neskrivano slovensko ljubeznijo kazati pravo pot k pravim ciljem, za pravo srečo. Te veličine, ki jo tako iskreno in hkrati pretresljivo zgovorno odsevajo potiskane strani **Moje rasti**, ne morejo Dolencu odvzeti nobeni ozkarji in nobeni po sili pravičniki, nobeni hinavsko pohujšljivi spogleduhi nad resnico njegovega pisanja, nobeni čezslovinci, ki si laste privilegij prerokov in vidcev, pa s svojo zaplotno ozkostjo izkazujejo le osebno majhnost in jalovega duha.

Za slovenskega svobodnjaka v svetu in doma veljaj ob branju in presojanju Dolencove knjige rajši to, kar je bil o nji, ko jo je prelistal, zapisal zadosti ugleden in priznan slovenski pisatelj Alojz Rebula z Opčin nad Trstom, 6. marca letos uredniku Glasa: „Zaenkrat samo navdušen hvala za Dolencove spomine, za to slovensko knjigo leta, po Balantiču najiminenitnejšo knjižno storitev SKA, tudi po zaslugi odlične Debeljakove verzije. To pišem nekaj ur po prejemu knjige res zlatega doprinosu slovenski kulturi.“

SLOVENSKI KULTURNI AKCIJI je ta zlati doprinos slovenski kulturi v resnično zadoščenje, v ponos in v čast, v prepričanju, da z **Mojo rastjo** vredno in častno odpira vrata v dvajsetletnico svoje ustvarjalne dejavnosti v svobodnem slovenskem zdomstvu – za ves slovenski svet.

NIKOLA J JELOČNIK

editorial

la moral y la democracia

por José Manuel Estrada

EXISTE una soberanía superior a todas las que se han disputado el dominio de la sociedad y los honores, la extrema movilidad de las pasiones, permanece inmutable con aquella augusta identidad de lo absoluto. Esta soberanía es del bien moral...

Ni los gobiernos ni los pueblos la pueden todo. El capricho de los tiranos y la fantasía de los héroes, como el entusiasmo o la medrosidad de las muchedumbres, tienen un límite, que no les es dado salvar.

Al afirmar esta subordinación de todo poder humano a una regla superior, no se niega la legitimidad de la soberanía popular. Al contrario, se la limita para salvarla...

El primer cuidado del hombre al despertar en la relación social debe emancipar su persona. Tenemos pasiones que morigerar, instintos que corregir pero tenemos también nobles facultades que desenvolver. Por manera que la misma ley moral que nos impone el respeto de nuestros deberes nos impone el culto de nuestros derechos. Amar el derecho es practicarlo...

Reclamamos libertad para nuestro pensamiento, porque cultivarlo es deber nuestro; reclamamos libertad para nuestra conciencia, porque debemos adorar a Dios; reclamamos libertad de nuestra industria, porque debemos comer el pan con el sudor de nuestra frente.

El hombre es responsable de la conservación de estos derechos, por-

que ello importa el ejercicio de sus facultades y el cumplimiento de deberes morales de primer orden, como su enajenación importa des- perdicio de fuerza y rebelión contra las leyes del bien...

La moral aplicada a la sociedad engendra la democracia; porque la democracia importa la perpetuidad de la soberanía común y conserva la aptitud de todos para remover aquellas trabas que las vicisitudes de la historia y los errores humanos pueden oponer al ejercicio de todo derecho y al cumplimiento de todo deber: al desarrollo de la persona.

Ninguna forma política reclama una moralidad tan severa como la forma democrática... Si los gobiernos fundados en iniquidad o en error pueden prescindir de la moral o alimentarse de una lucha insoluble contra ella, el gobierno del pueblo por el pueblo, que la reconoce como fundamento, no puede existir sino por el acatamiento de su soberanía y adaptando a sus principios todos los actos del hombre en su capacidad social. Por eso aceptamos como una profunda verdad aquellas palabras de Montesquieu: "El resorte de la república es la virtud."

JOSE MANUEL ESTRADA (1842-1894), profesor, historiador, periodista y orador católico argentino. Sus obras más conocidas son "Génesis de nuestra raza", "Lecciones sobre la historia de la República Argentina" y "El catolicismo y la democracia".

france vodnik, od obzorja do obzorja

(odlomek iz sklepnega razmišljanja istoimenske knjige,
ki je kot redna mohorjevska izšla 1972 v Celju)

ČAS, v katerem živimo, je čas velikih in hitrih sprememb. Povzročajo jih predvsem novi znanstveni izsledki in tehnični izumi. Število raznih odkritij, ki smo jim priče v naši dobi, presega vse, kar je človeštvo spoznalo in doseglo v dolgih desetletjih in tisočletjih svojega razvoja. Med največje dosežke človekove umske in tehnične zmogljivosti na tem področju nedvomno sodijo **poleti v vesolje**.

Ti poleti so z vsemi drugimi izumi in odkritji vred vsekakor dokaz neizmerne človekove ustvarjalnosti. Veselje in ponos, ki nas ob tem navdajata, sta popolnoma upravičena. Žal pa se zdi, da je ta uspeh premnoge kar omamila in zaslepil, tako da zaupajo le še golemu razumu in da se vdajajo varljivim sanjam o vsemogočnosti tehničnih izumov. Medtem ko osvajamo **fizično vesolje**, prodiramo v njegova prostranstva in odkrivamo njegove skrivnosti, pa pozabljamo, da obstaja še drugo, nevidno, **duhovno vesolje**.

Duhovno vesolje? Da. To je svet duše, njenega hrepenenja in upanja, njenega spoznavanja in videnja skrivnosti, njene neme in blaženosti, njenega klicanja, iskanja in pričakovanja Boga ter njenega srečanja z Njim. To je svet **vere in milosti**, to je življenje po veri in iz milosti, to je tisto, čemur evangelij pravi tako preprosto – **božje kraljestvo**. To je tisto, čemur se tudi danes – kakor v vseh časih – premnogi posmehujejo in trdijo, češ da se je „preživelo“. Toda čeprav je dobro, potrebno in koristno, če človek v prostoru in času, kamor je postavljen, živi in raste in ustvarja ter se udeležuje vsega tistega, čemur pravimo razvoj in napredek in blaginja, je vendarle pravo in največje človekovo bogastvo predvsem v njegovem **notranjem vesolju**.

Namenoma sem se tega vprašanja dotaknil v zvezi z vesoljskimi poleti. Spominjam se, kako je neki naš listič ob prvem poletu človeka v vesolje objavil zasmehljivo risbo kmečke ženske na poti k jutranji maši s škodoželjnim namigovanjem, češ, „mamica“, kje je vaš **Bog** zdaj, ko vemo, kaj je „tam gori“. In vendar, koliko bliže resnici je ta ženica s svojo preprosto vero kakor pa takle polizobraženi nadedutež, ki misli, da se sme posmehovati stvarim, katerih ne razume. Pa kaj! Saj je celo ugleden razumnik nekeje zapisal, češ da prehajamo iz obdobja vere v obdobje znanosti.

Nekaterim, se zdi, so dali vesoljski poleti priložnost za obnavljanje modne krilatice iz preteklega stoletja o nasprotju in nezdružljivosti med vero in znanostjo. O tem priča tudi znana zgodnica, ki pripoveduje o tem, kako je prvi vesoljec na vprašanje, ali je v vesolju videl Boga, odgovoril: ne. Seveda je vprašanje, vsaj kakor je bilo zastavljeno, prav tako nesmiselno, kakor je nespameten odgovor nanj. „Kdor neba ne nosi v sebi, ga bo zaman iskal v vsemiru,“ je zapisal že nemški pisatelj Otto Ludwig.

In tako smo pri jedru vprašanja. Ali so poleti v vesolje res tako vsestranski napredek, kakor se zdi nekaterim? Mislim,

iz vrednih knjig

da je treba to odločno zanikati. V bistvu gre vendar samo za **tehnični napredek**, ki je na tem področju resda izreden in občudovanja vreden dosežek, in s tem v zvezi seveda tudi za **napredek znanosti** in njenih odkritij. A vprašajmo se: **koliko se je človek s tem približal spoznanju resnice, smislu življenja, idealu pravičnosti in dobrote?** Ali niso to tista večna vprašanja človeka, ki jih prav tako lahko rešiš ali tudi ne rešiš na Zemlji ali na kateremkoli izmed planetov? Ali ni tako, da si lahko pošten ali podel, dober ali hudoben, srečen ali nesrečen, moder ali nespameten enako v Ljubljani kakor na Mesecu? In ker je tako, zato tisti, ki Stvarnika niso spoznali na Zemlji, ne morejo videti Boga niti „tam gori“, a tisti, ki so Boga doživeli na našem planetu, se z Njim srečujejo tudi v vesolju.

Sicer pa tudi tehnični izumi in znanstveni izsledki današnje dobe, kakor so sicer čudoviti in kakor omamljajoči, niso tako **vsestranski in dokončni**, da bi se človek smel vdajati kakršnemukoli napuhu. Tega se zavedajo prav znanstveniki, ki so največ pripomogli k napredku in razvoju znanosti. Čedajle pogostnejši so glasovi, ki govoré o **mejah znanosti**, o tem, da tudi moderna fizika ni „vsemogočna“, da so za vsem obzorji, ki se nam drugo za drugim odpirajo, še **neznane moči in skrivnosti**, ki se izmikajo spoznanju razuma.

Kljub ponosu, ki zaradi velikih uspehov v znanosti in tehniki upravičeno navdaja slehernega človeka, nas mnogi znanstveniki svaré pred domišljavostjo in napuhom. Zanje, pravijo, so **nova odkritja šola skromnosti**; kolikor bolj napredujemo v znanstvenem raziskovanju, toliko bolj nas prevzema spoštovanje pred nedoumljivim. Naši agregati, izjavljajo izumitelji, delujejo samo po zakonih, ki so v naravi, a teh, priznavajo mnogi, znanost „ne more razložiti brez Boga“.

Ustvarjalnost človekovega razuma je nedvomno čudovita. Tisti, ki slepo obožujejo to moč, pa pozabljajo, da ravno premnogi znanstveniki strmeč občudujejo Razum, ki je ustvaril vse tisto, kar oni odkrivajo in spoznavajo. Če Bog ne bi hotel, da napredujemo, nam ne bi dal tega daru in zmognosti. Tako je izjavil eden izmed graditeljev vesoljskih raket. Resnično se lahko vprašamo, ali ni bilo v načrtu **Previdnosti**, da se je ravno v naši dobi človeštvo posrečilo prodreti v vesolje.

Današnje osvajanje vesolja je le naravna posledica odkritja **Nikolaja Kopernika**, ki je pred več kot štiristo leti dognal, da je Sonce središče planetnega sistema in da se Zemlja s planeti vrti okrog Sonca. S tem je ovrget dotodanje znanstvene podmene, zlasti Ptolomejev nauk, ki je imel Zemljo za središče vesolja. Kopernik pa ni bil samo velik znanstvenik, ampak tudi veren kristjan. Je mar to veliko odkritje kakorkoli omajalo njegovo vero? Še malo ne. Saj si ni Boga nikoli predstavljal kot starca z brado, ki sedi „tam zgoraj“ v nekakšni dvorani in na nekakšnem prestolu ter „nareja“ ljudi, kakor pek gnete iz testa miklavže in parkeljne. Tak „bog“ bi bil zanj – in za nas vse – navaden pajac. In res se taka podoba Boga prav nič ne razlikuje od podobe kateregakoli malika, narejenega po človekovih željah in njegovi revni domiselnosti. A stvarnika svetovja, kakor ga je odkril, je z mirno dušo priznal za Gospoda vesolja.

ivan dolenc moja rast

življenjepis

uredil, uvod in opombe je napisal **dr. tine debeljak**;
opremil je knjigo **arh. jure vombergar**

izredna knjižna novost, ki jo je izdala in založila
slovenska kulturna akcija

V KARTON VEZAN IZVOD STANE 20, V PLATNO VEZAN PA 26 PESOV;
ZUNAJ ARGENTINE PA 2.50 IN 3 AMERIŠKE DOLARJE

iz slovenske kulturne akcije

S K L I C

na

REDNI OBČNI ZBOR SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

v soboto, 19. maja 1973, ob štirih popoldne, v gornji dvorani Slovenske hiše

Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina

z naslednjim

DNEVNIM REDOM

1. Pozdrav predsednika in ugotovitev pravilnosti sklica po 12. členu pravil Slovenske kulturne akcije.
2. Določitev zapisnikarja občnega zbora in dveh skrutinatorjev, ki ugotovita veljavnost pooblastil odsotnih rednih članov, nadzorujeta volitve in ob sklepu podpišeta zapisnik občnega zbora.
3. Branje zapisnika zadnjega občnega zbora z dne 31. julija 1971.
4. Poročila:

tajnika
blagajnika
vodij odsekov
urednikov publikacij
predsednika

5. Poročilo nadzorstva
6. Volitve: predsednika, podpredsednika, tajnika, blagajnika in nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Po 9. členu pravil imajo redni člani aktivno in pasivno volilno pravico. Podporni člani pa imajo na občnem zboru posvetovalni glas. S tem obveščamo obojno članstvo in ga vabimo, da najkasneje do 10. maja 1973 pismeno sporoči odboru na sedež ustanove (Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina) morebitne predloge za občni zbor: le-te bo občni zbor obravnaval pri slučajnostih (7. točka dnevnega reda). Rok za vlaganje kandidatnih list za volitve novega odbora in nadzorstva je do 10. maja 1973.

Vabimo vse redne člane, ki se zaradi oddaljenosti ali iz kakršnih koli drugih razlogov občnega zbora ne morejo udeležiti, da **pismeno pooblaste** kakega drugega rednega člana, „da jih na občnem zboru v vsem zastopa“ (13. člen pravil).

Občni zbor je sklepčen ob nadpolovični udeležbi rednih članov, pol ure po napovedanem času pa ob vsaki udeležbi (13. člen pravil).

France Papež, l. r.
tajnik

dr. Tine Debeljak, l. r.
predsednik

V Buenos Airesu, 15. marca 1973.

UREDNIŠTVO GLASA vabi vse naročnike in bralce, vse redne in podporne člane Slovenske kulturne akcije, prijatelje naše zdomske kulturne ustvarjalnosti po svetu, da mu sporočajo svoje vtise, mnenja, pobude, želje in vprašanja, ki se nanašajo na pisanje v listu, na mnoge probleme, ki jih uredniki in sodelavci v listu načenjajo, o njih pišejo in razpravljajo.

HVALEŽNI BOMO za vsako dobro misel, za vsako pobudo, radi bomo sprejeli tudi upravičene pomisleke in drugačne poglede in jih po možnosti pri svojem pisanju upoštevali. Tehtnejša pisma bomo radi objavili. UREDNIŠTVO iskreno želi, da bi bil GLAS ne le glasilo Slovenske kulturne akcije, ki ga izdaja, marveč tudi resnična kulturna vez med vsemi, po širokem svetu slovenskega zdomstva razkropljenimi slovenskimi ustvarjalci in slovenskih vrednot žejnimi odjemalci.

PROSIMO, da svoja sporočila naslavljate na **uredništvo GLASA SKA** (na urednikovo ime), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Brez kričavosti, skromno in tiho, kot mu je lastno, je v Ljubljani slavil 70 let pesnik, esejist, kritik, slovenist in prevajalec prof. FRANCE VODNIK. Jubilant je zrasel iz slovenskega križarskega gibanja po prvi vojni, v umetnostni smeri seže v sam vrh slovenskega knjižnega ekspresionizma. Med prvo in drugo vojno je pisal v vse slovenske revije, a najbolj plodno v križarsko glasilo Križ na gori, v Dom in svet, pa v Dejanje. Izdaj je član izdajateljskega odbora revije Prostor in čas, ki izhaja v Mariboru; pa sodelavec in odgovorni urednik katoliške revije Znamenje, ki jo izdaja Mohorjeva družba v Celju in jo s souredniki ureja prof. dr. Franc Rode CM. Profesor France Vodnik je mlajši brat že pokojnega slovenskega pesnika ekspresionista Toneta Vodnika; kot slavist je član Slavističnega društva, kot pesnik član Društva slovenskih pisateljev in slovenskega Penkluba; kot prevajalec pa je med člani Društva knjižnih prevajalcev Slovenije. Pri Slovenski matici in pri Mohorjevi družbi je tudi odbornik. Tik pred zadnjo vojno je bil – ko je dr. Anton Korošec kot prosvetni minister ustanovil v Ljubljani Akademijo za igralsko umetnost – prvi profesor dramaturgije, zgodovine gledališča in umetnostne in knjižne zgodovine na novi gledališki fakulteti. Njegov Uvod v dramaturgijo in zgodovino gledališča, ki je žalibog še vedno le v skriptih, je napisan z večino ki je resničnega dramaturga, po kvaliteti in modernosti pa je prav gotovo na svetovni ravni. Kot globok poznavalec gledališke umetnosti, vseh njenih tokov in slogov in tehnik, od najstarejših, do najbolj avantgardnih naših dni, se je jubilat izkazal tudi s svojimi gledališkimi kritikami, ki jih je pred vojno dolga leta pisal o vseh predstavah ljubljanske

Drame in občasnih ljubljanskih umetniških gledaliških skupin v Slovenca: po vojni mu jih je založila in izdala Slovenska matica v samostojni knjigi zvani Kritična dramaturgija. Kot pesnik je Vodnik globoko zarezal na vzpetine modernega slovenskega Parnasa. Njegova prva pesniška zbirka Borivec z Bogom ni manj pomembna od Kocbekove Zemlje. Slovenska knjižna kritika ga upravičeno postavlja v vrh slovenskega religioznega ekspresionizma. Nič čudnega, da nam je tak prodoren pesniški duh posredoval tudi odlično, še danes nenadkriljivo antologijo Slovenska religiozna lirika. Izbor svojih esejev, kritik, predavanj, literarnih portretov, študij in polemik je izdal po vojni v dveh knjigah: Ideja in kvaliteta (1964) in Prevrednotenja (1971), obe pri mariborski založbi Obzorja. Pravi biser je njegov lanski knjižni dar namenjen mlademu bralcu Od obzorja do obzorja, ki je izšel kot redna knjiga celjske Mohorjeve: z njo je založba začela svojo Mladinsko knjižnico. Vneto slovenskemu svetu že petdeset let posreduje poljsko kulturno, posebej poljsko leposlovno tvornost: tod je znan kot najplodnejši slovenski prevajalec poljske klasike in moderne. Njegov opus prevodov iz poljščine obseže čez dvajset knjig. Prav v teh dneh napoveduje tudi Vodnikov Poljsko-slovenski slovar. Za svoje delo je prejel priznanja, za poglobljanje poljsko-slovenskih stikov pa še posebej nagrado poljskega Penkluba in red zaslug za poljsko kulturo. Čestitkam k jubilatovemu slavu družji svoj glas tudi Slovenska kulturna akcija z željo, da ga Bog ohrani še vrsto plodnih let kot vernega kristjana v ustvarjanju za pravo krščansko podobo slovenske kulture v naših dneh.

m t

o nas pišejo

OB izidu najnovejše leposlovne knjige Slovenske kulturne akcije: spomini pokojnega prof. IVANA DOLENCA z naslovom MOJA RAST smo zasledili že nekatere pisane ocesne v slovenskih listih. Tako je buenosaireški slovenski tednik Svobodna Slovenija 9. februarja 1973 poročal o izidu te publikacije v obširnem feljtonu, ki ga je napisal K. K. Iz tega kritičnega poročila povzemamo glavne odstavke:

„KADAR človek pri branju pozabi na vse drugo in sledi z lahkoto pisateljevimi mislimi, soglašajoč z njegovimi mislimi in žalosten, da je branje že pri koncu, je znamenje, da je knjiga dobra. Kdor bo vzel v roke knjigo spominov, ki jo je te dni izdala naša Kulturna akcija pod gornjim naslovom (članek je svoje razmišljanje naslovil: Ivan Dolenc, Moja rast – op. ur.), bo gotovo prišel do zaključka, da je prebral odlično knjigo, in bi želel, da bi pisatelj še več povedal.

V naši zgodovini imamo vrsto spominov, ki so nam skušali osvettiti zgodovino našega naroda v sto letih po naši narodni prebuditvi. (Pisec tu omenja Vošnjakove, Hribarjeve in Šukljetove spomine. – op. ur.)... Tudi domovina je preplavljena s kupom knjig, ki povečujejo novo dobo in njene junake. Toliko je v teh pisanjih herojev, junaštev, žrtev, nesebičnosti in predanosti ideji, koliko oblik zaničevanja in psovanja vojnih zločincev, narodnih izdajalcev, rabljev in morilcev, da se iz vsega tega črke komaj še vidijo. Če bi hoteli primerjati prof. Dolencovo Mojo rast s temi modeli, potem knjiga ne spada v vrsto spominov. Je res nekaj posebnega že zaradi okoliščin, v katerih je nastala: napisana je bila deloma v ječi, deloma pa v času, ko se je vrnil v prostost kot državljani druge vrste, brez državljan-skih pravic, brez pokojnine, brez premoženja... potem ko je 36 let svojega življenja dal slovenski mladini v srednjih šolah in svojemu ljudstvu na prosvetnem polju.

Če bi hoteli prav prikazati prof. Dolencovo knjigo, bi jo morali ponatisniti od prve do zadnje strani.

Dolenc je napisal svojo rast tako, da vedno skromno ostane v ozadju in opisuje dogodke na tisti iskreno preprosti način, ki smo ga vsi občudovali, ki smo imeli srečo biti kaj več v njegovi družini.

Zanimivo je, da v vsem tem življenjepisu ne najdete niti ene surove besede ali psovke, ne proti okupatorjem – okusil je Nemce in Italijane, ne proti rdečim, ki so ga psovali, oropali in hoteli pognati v pozabo, niti proti krivičnim sodnikom in biričem. ... Opisovanje dogodkov ob razpadu Jugoslavije, o propadu Italije in ob koncu Nemčije ter ob začetku rdeče dobe v naši domovini, je napisano s tako treznostjo in mirnostjo, kakor da bi se njega nič ne tikali, pa je bil on vedno v eni ali drugi obliki med kolesjem dogodkov. Kje je dobil Dolenc to mirnost in zmožnost treznega gledanja in presojanja? To sam izredno podrobno pove. (Kritičar v Svobodni Sloveniji popisuje zdaj pomembni Dolencov nastop v ječi, ko je branil pred sojetniki in političnimi prevzgojitelji svoje versko prepričanje. op. ur.) Tu se nam pokaže prof. Dolenc v pravi obliki: veren tako, da je bila njegova vera zmožna premakniti gore... glavno je verovati v Boga brezpogojno, tudi takrat, ko ne gre vse po naši volji, takrat, ko nas hoče streti križ trpljenja, ponižanja in preganjanja pod svojo težo.

Epilog, ki ga je napisal prof. Dolenc 14. marca 1947 kot zaključek svojega križevega pota, je prava umetnina, ki bi zaslužila, da jo kdo še na drugem mestu ovekoveči. Je ena sama hvalnica Onemu, ki je izrekel resnične besede, da je njegov jarem sladak in njegovo breme lahko.

Zlata knjiga je ta učbenik človeškega življenja. Če katera, ta zasluži, da jo ponovno prebiramo in hranimo v naših družinah zase in za te, ki bodo prišli za nami. (Podčrtal urednik Glasa.) Je velik dokaz za to, da v naši domovini vendar včasih ni bilo vse tako zanič in pogrešno, kot nam hočejo dopovedati novodobni modrijani.

Brž po prejemu Dolencove knjige Moja rast se nam je iz Chicaga oglasila ga. Ana Gaber (26. februarja 1973) s krajšim pismom, v katerem je zapisala tudi tele navdušujoče besede:

„Hlastnila sem po knjigi in najprej preletela zadnje strani Beseda o Ivanu Dolencu: ne vem, kaj naj bi bolj občudovala – prvi Dolencov del ali drugi del o njem. Kakšna paša za dušo in globokost spoznanja!... Zelo lepo, da nas je ta knjiga sedaj jvse Ločane povezala in seznanila...“

robert bresson — mojster filma

fragmentaren poskus analize njegove filmografije ob bližnji prvi predstavi filma *Najslajša žena*, v Buenos Airesu

KOT da se pne v prazno, kjer so mu igralci le lutke, brez znamenj na velikanskem docela zasilelem zaslonu. ROBERT BRESSON je zares režiser asket svojih dvajsetih filmov, v katerih se njegovi junaki divje, brezupno bijejo za svobodo in svobodnost v njih in okrog njih.

Četudi je Bressonova umetnost v sodobnem filmu res najbolj posnemana, nabolj razmišljana, razčlenjena, diskutirana, so ji premnogi površni, kritikastrski poročevalci, ki umetniški stvaritvi nikdar ne sežejo v jedro in v dno, ker jim pač ni dano, navesili obstret nerazumevanja, napačnih razlag, strelav v prazno, dolgis spisov in zapisov praznih fraz, ki so vsaj tako daleč od Bressonove umetniške pojavnosti, kot je daleč njihovo nesmiselno frazarjenje od resnične kritike in stvarne analize njegove umetnosti.

Težko bi pozoren gledalec oporekal resnemu filmskemu kritiku, ki Bressona od njegovega prvega slovitiga filma *Grešni angeli* (1943) do najnovejše njegove monumentalne stvaritve *Najslajša žena* (1969) – pobudo in zasnovno za film je šel Bresson iskat k Dostojevskemu – predstavlja kot mojstra Milosti in Rešenja v sodobnem filmu. Tudi rad pritrdim tistim, ki so zapisali, da skupina civilnih jetnikov nemškega Gestapa v filmu *Na smrt obsojeni* je ušel (1956) dejansko predstavlja „občestvo svetih“. Nemoče se zdi zanikati globoke krščanske prvine v Bressonovem filmskem opusu: človekov večnostni namen, njegovo odrešenje, mesto, ki mu je po Odrešenju odmerjeno na Novi zemlji... A nevzdržna se mi zdi trditev, da bi bil Bressonov film – religiozni film. Nasprotno! Če je v sodobnem filmu umetnik, ki noče biti in ni tendenčen ne versko, ne družbeno, ne politično, res, niti umetniško ne, je prav Robert Bresson. Vsi resni poznavalci njegove umetnosti so si edini v tem. Bresson živi in ustvarja iz istega spoznanja o namenu in poslanstvu umetnosti, kot ga je bil tako prepričljivo zadeto zapisal v uvodu v svoja *Prevrednotenja France Vodnik*: „Živa umetnina vedno izžareva nekaj, kar moremo nasproti obliki poudariti kot njeno vsebino ali idejo – seveda ako razumemo izraz v najširšem smislu, tedaj ne kot določeni miselni sistem, ampak kot podoba sveta, ki jo človek doživlja, kot svet vrednot, ki nastaja, raste in se oblikuje v njegovi duševnosti. Umetniško prizadevanje se vselej izprevrže v utilitaristično službo ideologije, kadarkoli svetovni nazor na intelektualni ravni skuša biti pobudnik in navdihovalec ustvarjalnega dejanja.“ (Prevrednotenja, Maribor 1971, str. 8)

Religija in religioznost sta za Bressona stvarnost: kot umetnik, ki hoče biti iskreno zvest apolitičnemu klicu in dionizičnemu navdihu, se tej stvarnosti ne more ogniti. V njegovem filmu je to občutno. A nič manj ni občutno zaznanje, da človek ni samo iz duha, marveč tudi iz mesa; da mu je odmerjen ne samo raj, marveč tudi pekel; ne le krepost, tudi greh; ne samo vzpon, takisto padec. Junak Bressonovih filmov je tisti Adam, ki se od padca v Raju ven in ven ubija za rešenje in svobodnost, za povratek v izgubljeni Raj. Svet, ki ga človek živi, in svet, v katerem človek živi, je za Bressona nekakšno koncentracijsko taborišče, svojski dušni predpekel, recimo mu vice, kjer se pokori za davni padec praočeta. (Pri tem se spomnim na Sartrovo dramo *Zaprta vrata*: dramatiku tvorni svet in prisotnost sočloveka nista več vice, marveč pekel.) A onstran tega sveta uzro človekove oči znamenje rešenja, odsvit resnične svobode, žlahtnost pravnega dostojanstva duha. Zato Bressonovi junaki niso obupanci, četudi jih nenehno napada obup; niti niso patološki nihilisti, nekakšni navidezni zmagovalci, papirnati heroji tako lastni sodobnemu romanu, drami in filmu. Bressonovi junaki so ljudje scela: močni v strasteh, pa tudi močni in ljubezni; drzni v grehu, ne manj drzoviti v kreposti; zatesnjeni in zaklenjeni v svet kletve, tudi bogokletve, padca, pa vendar upajoči proti upanju; obsedeni sovraštva do demonstnosti in hkrati zmožni najvišje stopnje najčistejše ljubezni, tiste, ki dá življenje za prijatelja; verni, tudi kadar se od vere odvrtaajo; božji, tudi kadar Boga taje...

Junaki Bressonovega filma skoraj vselej nastopajo, igrajo in žive v zatesnjenem, zaprtem prostoru, v nekakšni ječi samici, ki je slednjic le podoba človekovega sveta navzven in navznoter. Pa naj so že samostanski hodniki in nunske

celice v filmu *Grešni angeli*, naj tesne, zamračene izbe v *Dnevniku vaškega župnika* (film je iz leta 1950, po istoimenskem Bernanosovem romanu); ali ječa-samica obsojenca v filmu *Na smrt obsojeni* je ušel; naj slednjic temačne dvorane, mračni hodniki in črne kleti v filmu *Proces proti Ivani Arški* (1951). To scenično okolje ima pri Bressonu mnogovrsten pomen, svojsko globinsko vrednotnost. A čež vse drugo je pomenljivi in bressonovski prepričljiv izkaz osnovne bitne osamelosti in samotnosti njegovih junakov: po Bressonovo je človek po padcu – sam! Ta značajska poteza je enako močna v osliču v filmu *Au hasard Balthazar* (1965, nagrajen na bienali v Benetkah), kot je prisotna v junakinji najnovejše stvaritve *Najslajša žena*.

Drama v Bressonovem filmu se spočne, kadar poskuša junak brezupno ujeti stik s svetom zunaj sebe. Ne gre pri tem za kakšno manihejsko postavko. Bresson je zapisal: „Osamelost in stik z drugimi in z drugim nista dve različici istega izraza, marveč dva različna trenutka edinstvene pojavnosti.“ Prav ta, po mojstrovo, „izvirna osamelost“, je tisto nenadno, neudržno čustvo in občutje, ki se poloti slehernega njegovega junaka, ga usužnji: nič ni višjega in večjega od nje, nič silnejšega čez njo, vsa moč junakove drame ima v nji svoj vir in počelo, spocetek in zametek, vzgon in rast, vrh in padec, katastrofo in sklepní psalm.

V *Grešnih angelih* se Anne Marie na vse žile muči, da bi Terezo ugonobila; edino gibaló, ki vodi Heleno v *Dami iz bulonjskega gozda* (1945), je sla po maščevanju nad Jeanom; Fontaine, junak iz filma *Na smrt obsojeni* je ušel, misli in živi edino za svoj pobeg: brez besed, samo z glasno mislijo, ki najde svoj presenetljivo genialen odmev v Mozartovi Kronanjski maši (tu, kot v nobenem Bressonovem filmu ni zvočna zavesa, marveč kot glasba živ igralski element). Isti nagib in notranji vzgon je očit pri Michelu v filmu *Pickpocket*, ali pa v *Ivani iz Procesa proti Ivani Arški*: Bresson tu bolj kot svetnico slika nekakšno obsedenko, do nedoumljivega brezčutja zaverovano v oznanjenje ji poslanstvo.

Vzgon te nenavadne notranje strastnosti je vedno in povsod: posest drugega bitja. V tem je Bresson blizu nevidnemu, a vendar tako otipljivo prisotnemu glavnemu junaku Claudelovih dram – Milosti. Anne Marie ne išče spreobrnjenja Terezinega, marveč se je hoče polastiti, prisvojiti sebi neugnano svobodnost dekletovo (Mara v Claudelovem *Oznanjenju*). Vznosita strastnost, ki ji ne manjka erotičnih potez, a konča slednjic neznosno kruto in demonsko.

Prvi videz, ki ga Bressonova umetnost pobudi, je skoraj tako se zdi, nekakšna obsedena zblodenost njegovega filma: a je le videz. Bolj ko se gledalec zaglablja v mojstrov umetniški svet, bolj odkriva v njem neslutene globine globoko in iskreno vernega umetnika, ki Bernanosu enako – Bernanos je tudi sicer Bressonov najbližji in najljubši mislec – iz človekovega padca išče njegovo rešenje in svobodo: svobodo po grehu spačenega in usužnjene človekovega duha. Klasičen primer te zatrditve je očita dvojnost značajev v *Dami iz bulonjskega gozda*.

Prepreka, ki ne dovoli polnega zaživetja Fontainove življenjske živosti in čustev v filmu *Na smrt obsojeni* je ušel, je fizična prepreka: jetniški zid. V trenutku, ko junak zavestno zadene ob njo, se njegova drama iz zunanega sveta, ki ga okroža, prenese v njegov notranji, duhovno-duševni svet. Nevidne sile, ki Bressonove junake stiskajo in mučijo, niso v svetu, ne okrog njih, marveč so v svetu, ki je v njih, v njihovem notranjem, duševnem in duhovnem svetu. Bleščec zglede za to je *Proces proti Ivani Arški*, kjer je Orleansko devico zmogla nekakšna obsedenost, ki je nezadržno tira, ne da naskoči in zmore nekaj zunaj nje same, marveč, da zmaga nekaj, kar je v njej. Bresson je v scenarij za ta mojstrski film pripisal: „Ivana je odločena žrtvovati svoje mlado življenje prav zavoljo smisla tega življenja.“

V poznejših filmih ta notranja „obsedenost“ Bressonovih junakov bolj in bolj mrje in plahni. Njegovi junaki se poslej vse bolj bijejo in utrujajo ob zaznanju lastne nemoči, bolj in bolj jih duši popolna osamelost, ki tira v obup in brezup. Nadih Bressonovih filmov je, bolj ko se bližamo

najnovjšemu, vse mračnejši, trši, brez toplote, lahko bi mu oponesli, če se ne zaglobimo v duha njegove mojstrovine, dobrošno mero pesimizma. Pa je tudi ta le videz. Namen te bežne utvare je drug: Bresson hoče v njej ujeti v zrcalo objektivna svoje filmske kamere odsev časa in duševno duhovnega naklona sodobnega človeka. Skušaja posvetiti prav na dno njegove navidezne temine in praznosti, da vsemu navkljub najde slednjč tudi v tem človekovem brezizgledju utrip luči in odsvit božjega. V tem uspe. Priznajo celo najbolj nihilistični analitiki njegove umetniške poti.

Če pravi Jean Luc Godard, danes prav zanesljivo med vrhovi filmskih ustvarjalcev, da mu je „režija igralcev nekakšno plastično iskanje in najdenje človekove obličnosti, pa hkrati moralne in tudi politične človekove svobode“, je po Bressonu naglavni različek med filmom in filmanim gledališčem v globinski režiji posameznega igralca. Po Bressonovo naj je igralec v njegovem filmu docela brez barve, brez tona, skoraj brez vidnega ritma: nekakšna mehanična lutka, ki jo režiser suče po svoji zamisli, ji navdihuje svojega duha in svojo misel. Nekateri poznavalci Bressonove umetnosti mu, ne brez razloga, oponašajo nekakšen umetniški janzenizem, četudi Bresson zavestno odklanja takšno oznako. A prizna, da so igralci njegovih junakov nekako zvezani, podrejeni nezmogljivi višji sili. Še vse bolj pa jih slednjič prevzame, podredi, si jih osvoji, a jih tudi umetniško rešuje vsa globinska mehanika celotne režiserjeve stvaritve. Sleherna nova Bressonova stvaritev nam to potrjuje: najprepričljiveje njegov najnovjši film *Najslajša žena*. V vseh igralcih na Bressonovem platnu je že takoj spočetka prisoten nekakšen titanski spopad njegovega junaka z golo mehaniko filma in grobo snovjo sveta, v katerem se je znašel pred kamero. V tem spopadu, ki je konflikt par excellence, se Bressonov igralec in z njim ustvarjani junak spreme s silami Zla v boju na življenje smrt, ker mu gre za lastno svobodo in rešenje.

Film, kjer je režiser Bresson najbolj izkazal in potrdil to svoje umetniško prepričanje, je *Mouchette* (1966), delan po istoimenskem Bernanosovem romanu: tu so junaki resda docela podrejeni režiserjevemu snovanju, so prava kolesca v celotnem sestavu umetniške stvaritve. *Mouchette* je film o odsotnosti notranjega življenja v človeku. Au hasard Balthazar, kjer je glavni junak osliček, je doslej edinstven primer v svetovni filmografiji, kjer je junak docela in do kraja pasiven.

„Drži, prav gotovo drži, sam sem se bil preveril: režiser svoj film lahko napiše tudi v osminkah in šestnajstinkah, tako nekako, kot dela komponist, kadar muzicira,“ je zatrdil Bresson. Glasba je nedvomno umetnost moduliranja, premenjave, prepletanja in spletanja prvin. Prepletanje diáloga z razlago, ki jo prevzame podoba, je osnovno gibalno v filmu. Na smrt obsojeni je ušel. Šum in zvok in ropot porablja Bresson presenetljivo dognano tej tezi zvest v filmu *Najslajša žena*, da z njimi ustvari občutje praznote, odsotnost živosti in prisotnost tišine. Kot pri Cankarju, kjer: tišina vpije do neba.

„Rad bi ustvaril film, kjer bi govorile le roke, oči, stvr: rad bi se znebil tega, kar diš po gledališču,“ je dejal ri; filmom *Mouchette* se sklene kozmični krog Bressonov .l. S. žije. Na tem presegu, kjer sta snovno vesolje in f e re: snovnost docelna gospodarja njegovih junakov, nam izična Bresson ustvari *Najslajšo ženo*. Od tega filma nap Robert brez razloga se je bil Bresson tokrat odločil za J rej – ne skega: nehote najdeš v tem globinsko navezavo in Dostojev: z Bernanosom – bo fizični svet v Bressonovem povezavo: gotovo navzoč edinole po svoji docelni odsotno filmu prav sti.

V človekovi telesnosti so poslej nadruženi vsi elementi bressonske dialektike. Kot se je bil človeka sl ednjič polastil predmetni svet, je dušo pri Bressonovih j ednjič polastilo telo. Človek kot bitje je zdaj zožen na svo unakih izničilo lesno bit (tu se Bresson po drugačni ur jo izključno te: drugačno filozofijo vendar zanesljivo p etniški poti in z v obeh švedovih filmih *Tišina* in *Oseba*) ribliža Bergmanu v najnovjšem filmu *Najslajša žena* pravi . O erotizmu v naj: som in telesom je samo ena neprodir Bresson: „Med tele: strahotno dušljiva tišina.“ Bergman na stena: globoka in hkraten krik po božjem, kjer odziv ska odsotnost duše in *Tišina*, je dokaj blizu tej Bressonov a od zgoraj ni, v filmu a zatrditvi.

Iz takšne umetnikove zaznave se je rodila tudi nova tehnika režije igralca v Bressonovem f lmu. Ker njegov junak ni svoboden (kot skuša biti svoj lmu. Ker njegov junak ni svoboden pri Godardu, tudi pri Antonioniju), marveč podreje oden pri Godardu, tudi pri in snovnosti, se mora igra a in usuznjen tvorni mehaniki stvaritvah pritirati in stanje eac in usuznjen tvorni mehaniki nekakšnega popolnega otroštva, neobgljenca v materinem krilu in ob materini roki. Ves Bressonov režijski posel je poslej naperjen v to, da v igral: čevi igri nekako ubije vsako možnost individualnega igral: čevega doživljajskega življenja. A s tem doseže, kar se je bil namenil: lastno stvaritev – s pomočjo igralca, ki se mu je predal kot oljna snov v oblikovanje in upodobitev.

Najslajša žena je presenetljiv izkaz tega novega Bresson: vega hotenja in slogovne mehanike. Glavna igralca v filmu sta Guy François in Janne Labre. Scenarij je po Dostojev: skem napisal Bresson sam. Dejanje filma se začne v Parizu: pred negibnim truplom svoje žene, ki si je vzela življenje, v prisotnosti stare spletične, ki ne jenja žebrati svojih češčenamarij, stoji mož, ki nam v nekakšnem tragičnem monologu po zgledu starodavnih herojev Ajshilove drame s povzdignjenim glasom odgrinja svojo preteklost; a po nji in iz nje skuša doumeti smisel nesmisla samomora svoje žene. V nekakšni javni spovedi pa nehote odkriva resnič: ni smisel življenja, kot ga prav in eshatološko ubrano pojmi Bresson.

Robert Bresson stoji danes v bleščeči vrsti med Gostosevci mojstrov sedme umetnosti. Njegovo ime je zapisano v družbo takšnih imen, kot so Bergman, Antonioni, Fellini, Richardson, Godard, Visconti, Forman, Wajda, Kuzencev, Nichols, Buñuel in še kdo. Po zdravem zrenju na človeka in na svet, oboje delo božjih rok, pa je prav gotovo prvi med prvimi.

NIKOLAJ JELOČNIK

v s e b i n a

- pesmi: FRANCE PAPEŽ, Nuevo mundo; KAREL RAKOVEC, Soneti o zraku; VLADIMIR KOS, Dnevnik ugaslih trenutkov iz Fudži; FERNAN SILVA VALDES - TINE DEBELJAK, Martín Fierro; ZYGMUND KRASINSKI - TINE DEBELJAK, Molitvenik za gospo Bobrowo
- proza: FRANCE PAPEŽ, Metamorfoza
- drama: ALOJZ REBULA, Neznana zvezda
- problemi: MIRKO GOGALA, Skozi prizmo okrogle mize
- kritike in presoje: FRANCE PAPEŽ, Boris Pahor: Odisej ob jaboru
- likovniki: IVAN BUKOVEC
- umetnostna priloga: reprodukcije podob slikarja I. Bukovca

IZŠEL JE 4. ZVEZEK XII. LETNIKA

revije

meddobje

uredil in opremil FRANCE PAPEŽ

VABILO K NAROČBI NAŠIH PUBLIKACIJ ZA LETO 1973

VSE dosedanje naročnike publikacij Slovenske kulturne akcije v a b i m o k naročbi letnika 1973.

NAŠE PUBLIKACIJE ZA LETO 1973 SO TELE:

XX. letnik mesečnika **GLAS SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE** (12 števil, 8 strani vsaka)

XIII. letnik splošnokulturne revije **MEDDOBJE** (4 zvezki po 80 strani in 4 strani umetniške priloge v vsakem)

K vsemu moremo letos vključiti v naročnino tudi leposlovno knjigo:

Frank Bükvič, LJUDJE IZ OLŠNICE, prekmurske novele. Knjiga bo izšla sredi leta.

NAROČNINA ZA PUBLIKACIJE V LETU 1973:

GLAS, MEDDOBJE in LJUDJE IZ OLŠNICE –
Argentina: 170 novih pesov
Druge dežele: 16 ameriških dolarjev ali
njim odgovarjajoči znesek drugih valut

NAROČNINA SAMO:

GLAS 40 novih pesov – 4 dolarjev
MEDDOBJE: 100 novih pesov – 10 dolarjev
LJUDJE IZ OLŠNICE: 40 novih pesov – 4 dl.
(pri knjigi je mišljen v platno vezan izvod)

Naročnike v Argentini opozarjamo, da je naročnina v pesih nekoliko višja zaradi znovnega padanja argentinske valute.

Ob tej priložnosti prosimo tudi vse naročnike lanskega letnika, ki svojih obveznosti do založbe še niste mogli izpolniti, da nam zaostanek skoraj nakažete. Zares vam bomo hvaležni.

VSA NAROČILA IN PLAČILA NA NASLOV:

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA,
Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires
Denarna nakazila pa vselej na ime blagajnika
Ladislav Lenček CM – na isti naslov.

PODPORNA ČLANARINA IN MECENSKI DAROVI

PODPORNA ČLANARINA za leto 1973 je:

v Argentini 200 novih pesov, drugod pa 25 dolarjev letno (plačljiva tudi v obrokih)

MECEN Slovenske kulturne akcije bo,

kdor posebej daruje vsoto vsaj 1000 pesov ali 100 dolarjev.

Mnogo jih je med ljubitelji in odjemalci slovenskih kulturnih vrednot, ki so delo in plod **zdomskega ustvarjalca**; želeli bi biti podporni člani Slovenske

kulturne akcije, celo njeni mecen, pa ji gmotno pri vsej pripravljenosti vendar ne morejo pomagati.

Toliko bolj potrebno je, da vsi, ki želé in zmorejo, s svojo podporo in darovi bistveno omogočijo rast, obstoj in delo Slovenske kulturne akcije!

Tem se posebej priporočimo: kulturna zgodovina bo pričala, da so odlično podprli slovenskega ustvarjalca v zdomstvu in s svojim darom omogočili živost slovenske kulturne prisotnosti –

v svobodnem svetu!

Z **MECENSKIM** prispevkom k natisu Ivana Dolenca življenjepisa **MOJA RAST**, ki je prejšnji mesec izšel pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu, so pomagali do zdaj naslednji prijatelji in škofjeloški rojaki v zdomstvu:

Iz Združenih držav: **dva neimenovana, dr. France Puc, Anton Gaber, France Kermelj, rev. Karel Wolbank CM.**

Iz Kanade: **rev. Janez Kopač CM, Peter Markež, Franc Osredkar, Jože Kastelic, Ivan Kavčič, Ivan Prezelj, Janez Kumer, Andrej Kumer, Lojze Dolenc, Mija Ferkulj.**

Iz Argentine: **Jože Trpin, Matevž Potočnik, Stane Hafner, Ivan Stanonik, rev. Anton Stanonik, Vencelj Dolenc, France Dolenc, Polde Golob, Slavko Erjavac, rev. Albin Avguštin, Jože Miklič, Ignacij Grohar.**

Vsem imenovanim se za darilo zahvalimo. Vabimo še druge Ločane in prijatelje, da kot svoj prispevek k tisočletnici Škofje Loke in obeh loških dolin pomorejo h kritju stroškov natisa pomembne knjige našega loškega rojaka pok. poslanca za loški okraj prof. Ivana Dolenca.

Vse prispevke pošiljajte na naslov: **Valentin Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina** – denar iz inozemstva **samo s čeki.**